

Komplex vizsga

A komplex vizsga a képzési és kutatási szakaszban (tehát a doktori képzés első két évében) megszerzett elméleti ismeretek összefoglaló számonkérését, valamint a kutatási és disszertációs szakaszra (a doktori képzés második két éve) való felkészültség felmérését célozza.

A komplex vizsga két fő részből áll. Az elméleti részben a vizsgázó elméleti felkészültségéről, szakmai alapképzettségéről ad számot; a kutatási és disszertációs részben a vizsgázó tudományos

előre haladásáról (eddiggi kutatási eredmények) ad számot egy műhelybeszélgetés keretében.

A műhelybeszélgetéshez be kell nyújtania a tervezett disszertáció tárgyában készült, legalább 1,5 szerzői ív (kb. 40 000) terjedelmű írásművet. A komplex vizsgára benyújtott írásmű a készülő disszertáció egy-két fejezetének - ha nem is végleges, de már kidolgozott - korai verziója. A tudományos értekező próza szabályainak megfelel, és a készülő disszertáció hivatkozási rendszerét követő hivatkozásokat, bibliográfiát tartalmaz. Egy bevezető bekezdésben javasolt bemutatni azt, hogy hogyan illeszkedik a benyújtott egy-két fejezet a készülő disszertáció egészébe. A témavezetővel történő konzultáció függvényében ajánlott egy, a készülő dolgozatot elméleti-módszertani szempontból megalapozó (rész)fejezetet és/vagy annak egy konkrét példán történő alkalmazását bemutató (rész)fejezetet benyújtani.

A komplex vizsga elméleti része:

- Az „Írásbeli Tan” (Héber Biblia, Tánách). A vizsga e része négy témakört foglal magában, amelyből a hallgató hármát választ ki előzetesen a vizsgára. A témaköröket és a hozzájuk csatolt olvasmánylistát a hallgató kézhez kapja.
- A „Szóbeli Tan” (Rabbinikus irodalom). A vizsga e része négy témakört foglal magában, amelyből a hallgató hármát választ ki előzetesen a vizsgára. A témaköröket és a hozzájuk csatolt olvasmánylistát a hallgató kézhez kapja.

Mind az *Írásbeli Tan*, mind a *Szóbeli Tan* tantárgyakhoz kapcsolódó, a vizsgázó által választott témakörök közül az egyikre vonatkozóan tesznek fel kérdéseket a vizsgabizottság tagjai (azaz tantárgyanként egy-egy témakör kerül megbeszélésre a vizsgán). A vizsgán folyó szakmai beszélgetés anyagát elsősorban az olvasmánylistában szereplő, a hallgató által kiválasztott, tantárgyanként körülbelül 200 oldalnyi szakirodalomról folyik.

A hallgató a vizsga időpontja előtt legalább egy hónappal írásban köteles a DI-nak jelezni, hogy mely témaköröket és azon belül melyik szakirodalmi tételre választotta.

A komplex vizsga kutatási és disszertációs része:

- a tervezett disszertáció tárgyában készült, legalább 1,5 szerzői ív (kb. 40 000) terjedelmű írásmű tartalmának, lényegi részeinek bemutatása prezentáció keretében, amely után a vizsgabizottság tagjai kérdéseket tesznek fel,
- kérdések a benyújtott kutatási tervhez kapcsolódóan,
- az első két évben, a tervezett disszertáció tárgykörében végzett tudományos tevékenységeiről benyújtott beszámoló értékelő elemzése,

- a második két évre vonatkozó kutatási tervének értékelő elemzése.

A komplex vizsgára történő jelentkezéshez mellékelni kell az alábbi dokumentumokat:

- komplex vizsga dolgozat (a tervezett disszertáció tárgyában készült, legalább 1,5 szerzői ív terjedelmű írásmű),
- beszámoló az első két évben, a tervezett disszertáció tárgykörében végzett tudományos tevékenységeiről (publikációk, konferencia-előadások stb.),
- kutatási terv a második két évre vonatkozóan,
- témavezetői ajánlás.

Az Írásbeli Tan témakörei:

- a. Bibliatudomány - bibliakritika
- b. Kortárs bibliatudomány perspektívái
- c. A Héber Biblia zsidó recepciója: a Tanakh szerepe a rabbinikus és középkori irodalomban
- d. A Héber Biblia recepciója: a Tanakh szerepe a középkori és modern zsidó kultúrában

Függelék: Az egyes témakörök bemutatása

a. Bibliatudomány - bibliakritika

A témakör központi fogalma a *bibliakritika*. A bibliai vagy rabbinikus filológiai témákon dolgozó hallgatók számára a bibliakritika módszertani szempontból releváns, míg a középkori és újkori zsidósággal foglalkozók szempontjából a bibliatudomány által felvetett problémákhoz való viszony érdekes. Minden 21. századi zsidó vallástudományi szakembertől elvárható, hogy a Bibliáról a modern bibliatudomány nézőpontjából (is) tudjon beszélni, gondolkodni.

Lehetséges témák: A bibliatudomány a reneszánsztól és a kora újkortól kezdve (pl. keresztény hebraisták, reformáció, korai bibliakritika, Spinoza...). A Biblia és a bibliatudomány a 19. században (pl. a zsidóság egyes irányzataiban). Babel und Bibel. Julius Wellhausen és hatása. Bibliatudomány a 20. században: forráskritika, formakritika, redakciókritika. Néhány, szabadon választott bibliai könyv bibliakritikai problémái (pl. a Pentateuchus, a Deuteronomisztikus Történeti Mű, Jesája könyve).

Javasolt irodalom:

COLLINS, J. J., *Introduction to the Hebrew Bible*, Fortress, 2004 (vagy: UŐ., *A Short Introduction to the Hebrew Bible*, Fortress, 2007).

SOGGIN, J. A., *Bevezetés az Ószövetségbe. A kezdetektől az alexandriai kánon lezárásáig*, Budapest: Kálvin, 1999.

RÓZSA H., *Az Ószövetség keletkezése: Bevezetés az Ószövetség könyveinek irodalom- és hagyomány-történetébe*, Budapest: Szent István Társulat, 1986 (és más kiadások).

FRIEDMAN, R. E., *Who Wrote the Bible?* San Francisco: Harper, 1997.

HACOHEN, R., *Reclaiming the Hebrew Bible. German-Jewish Reception of Biblical*

Criticism, Berlin – New York: De Gruyter, 2010.

BRETTLER, M. Z.: *How to Read the Bible?* Philadelphia: The Jewish Publication Society, 2005.

SÁENZ-BADILLOS, A., *A History of the Hebrew Language*, Cambridge (UK): Cambridge University Press, 1996.

BODINE, W. R. (ed.), *Linguistics and Biblical Hebrew*, Winona Lake: Eisenbrauns, 1992.

b. Kortárs bibliatudomány

A témakör szerepe a komplex vizsgában az, hogy a hallgató demonstrálja, képes a Bibliához egyszerre számos különböző – teológiai, bölcsészettudomány, társadalomtudományi – nézőpontból közelíteni.

Lehetséges témák:

Izrael régészete. Biblia történelmi megközelítései. A Biblia társadalomtudományi megközelítései. A Biblia irodalomtudományi megközelítései (strukturális és posztstrukturális, feminista és posztkolonialista olvasatok...). A Biblia vallástudományi megközelítései (néprajz, rítuselméletek, kognitív megközelítések...). Fordítástudomány...

Javasolt irodalom:

BARTLETT, J. R., 'Archeology', in Rogerson and Lieu (eds.), *The Oxford Handbook of Biblical Studies* (Oxford University Press, 2006).

COLLINS, J. J., *A Biblia Bábel után: Történetkritika a posztmodern korban* (ford. TÓTA P. B.) Pannonhalma: Bencés Kiadó, 2008 (Napjaink Teológiája 10).

KŐSZEGHY M. *Föld alatti Izrael*, Sapientia Főiskola - L'Harmattan, Budapest 2014

MCKENZIE, S. L. – HAYNES, S. R., *To Each Its Own Meaning: An Introduction to Biblical Criticisms and Their Applications*, Louisville: Westminster John Knox, 1999.

MITCHELL, M. M., 'Rhetorical and New Literary Criticism', in Rogerson and Lieu (eds.), *The Oxford Handbook of Biblical Studies*, Oxford University Press, 2006.

KUGEL, J. L.: *How to Read the Bible?* New York, London: Free Press, 2008.

KOHLBACH B., *A zsidó néprajzról*, Budapest: Gabbiano, 2007 (Magyar Zsidó Tudományok 4).

SCHEIBER S., 'Löw Immanuel és a zsidó néprajz' in: UŐ, *Folklór és tárgytörténet*, I, kötet, Budapest, 1977, pp. 397-436.

WAARD, J. de – NIDA, A. E., *Egyik nyelvről a másikra: Funkcionális ekvivalencia a bibliafordításban* (ford. PECSUK O.), Budapest: Kálvin, 2002.

c. A Héber Biblia zsidó recepciója: a Tanakh szerepe a rabbinikus és középkori (rabbinikus) irodalomban.

A témakör a Tanakh és a későbbi vallásos zsidó irodalom kapcsolódási pontjaira összpontosít. A hallgatótól elvárjuk, hogy képes legyen kapcsolatot teremteni a Tanakh és a bibliatudomány, valamint a zsidó vallás- tudomány további területei között; azaz, hogy képes legyen szintetizálni a tanulmányai, ill. a doktori képzés egyes kurzusain elhangzott információkat.

Lehetséges témák: A (klasszikus) rabbinikus irodalom mint bibliaértelmezés (targumok, Misna, Talmud, midrások...). Középkori bibliakommentárok. A Biblia a középkori és újabbkori zsidó vallásfilozófiában. A zsidó vallásgyakorlat bibliai alapjai.

Javasolt irodalom:

MAGONET, J., 'Jewish Interpretation of the Bible', in Rogerson and Lieu (eds.), *The Oxford Handbook of*

Biblical Studies, Oxford University Press, 2006.

FONROBERT, C. E. and JAFFEE, M. S. (eds.), *The Cambridge Companion to the Talmud and Rabbinic*

Literature, Cambridge University Press, 2007, különösen pp. 1–9 (Introduction).

STEMBERGER, G., *A zsidó irodalom története* (ford. Dobos Károly), Osiris Kiadó, 2001 vonatkozó részei.

FRAADE, S. D., 'Rabbinic Midrash and Ancient Jewish Biblical Interpretation' (pp. 99–120), in Fonrobert and Jaffee 2007.

A megadott irodalmon felül ennél a témakörnél számos más doktori kurzus anyaga is releváns lehet.

d. A Héber Biblia recepciója: a Tanakh szerepe a középkori és modern zsidó kultúrában

A témakör a Héber Biblia szerepét vizsgálja a zsidó kultúrában. Kultúra alatt mind „magas kultúrát”, irodalmat, művészeteket, mind pedig széles értelemben vett kultúrát is érthetünk.

Lehetséges témák:

A judaizmus és a zsidó folklór bibliai alapjai (pl. bibliai eredetű rítusok). Bibliai szövegek a zsidó liturgiában. Bibliai személyek és motívumok a zsidó folklórban és szépirodalomban. A Biblia

„tudásszociológiája”: a Tanakh szerepe az oktatásban a hagyományos és a modern zsidó közösségekben. A Biblia szerepe a modern izraeli kultúrában.

Javasolt irodalom:

LANGER, R., 'Biblical Texts in Jewish Prayers: Their History and Function'. In A. Gerhards and C. Leonhard, *Jewish and Christian Liturgy and Worship: New Insights into its History and Interactions*, Brill: Leiden and Boston, 2007, pp. 63–90.

RABINOWITZ, L. I., 'Religious Impact, in Judaism, Talmud and Medieval Times', in: N. M. Sarna et al, 'Bible', in: Roth (ed.), *Encyclopedia Judaica* (Keter Publ.: Jerusalem, 1972), vol. 4, pp. 915–922.

SIMON, U., 'The Place of the Bible in Israeli Society: From National *Midrash* to Existential *Peshat*', *Modern Judaism* 19 (1999): 217–239.

A megadott irodalmon felül ennél a témakörnél számos más doktori kurzus anyaga is releváns lehet. Ajánlható még az *Oxford Handbook of Jewish Studies* és az *Oxford Handbook of Biblical Studies*.

A Szóbeli Tan témakörei:

- a) A rabbinikus irodalom történeti fejlődése. A szóbeliség és az írásbeliség dinamikus viszonya
- b) A rabbinikus irodalom „rétegei”, dimenziói és „műfajai” (Misna, Gemara, Barajta, Midras)
- c) A halacha és az aggada, a naratív és a legiszlatív teológia viszonylatai
- d) A korai kereszténység és a tannaiták korának párhuzamai

Javasolt szakirodalom a Szóbeli Tan témaköréhez

BLAU LAJOS, *A Talmudról*. Budapest: Gabbiano 2006

JACOBS, LOUIS, *Structure and form in the Babylonian Talmud*. Cambridge: University Press 1991

KRAEMER, DAVID: *Reading the Rabbis. The Talmud as Literature*. Oxford: University Press 1996

MOLNÁR ERNŐ (ÉS SOKAN MÁSOK): *A Talmud könyvei*, Budapest: Ikva 1989

SCHUMANN, ANDREW, *Talmud Logic*. London: College Publications 2012

STEMBERGER, GÜNTHER, *A zsidó irodalom története* (ford. Dobos Károly). Budapest: Osiris 2001, 62-88

STEMBERGER, GÜNTHER, *Der Talmud*. Einführung, Texte, Erläuterungen. München: Beck 2008

STEMBERGER, GÜNTHER/STRACK, L. HERMANN, *Introduction to the Talmud and Midrash*. Minneapolis: Fortress 1996

STRACK, L. HERMANN/BILLERBECK, PAUL, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*. München: Beck 1956

VERMES GÉZA, *A zsidó Jézus*. Budapest: Osiris 1995

VERMES GÉZA, *Jézus és a judaizmus világa*. Budapest: Osiris 1997